

אסרתי לך התרתי לך

כִּי יִרְחִיבֶנּוּ אֶתְּךָ אֱלֹהֶיךָ אֶת גְּבֻלְךָ פֶּאֶשֶׁר דָּבַר לְךָ וְאִמַּרְתָּ אֲכֹלָה בָּשָׂר כִּי תֵאָוֶה נִפְשֶׁךָ לֵאכֹל בָּשָׂר בְּכָל אוֹת נִפְשֶׁךָ תֹאכַל בָּשָׂר: (דברים יב כ.)¹

דברים רבה פרשה ד סימן ט – ה' מתיר אסורים

"ואמרת אוכלת בשר כי תאוה נפשך לאכול בשר בכל אות נפשך תאכל בשר" (דברים יב כ). זהו שאומר הכתוב: "עושה משפט לעשוקים נותן לחם לרעבים ה' מתיר אסורים" (תהלים קמו ז) - מדבר בישראל. אמר ר' פנחס בר חמא: מלמד שהיו במצרים יותר משבעים אומות, ומכולן לא היו משעבדין אלא בישראל. ומי עשה דין בהם? הקב"ה כביכול, שנאמר: "עושה משפט לעשוקים".²

"נותן לחם לרעבים" - אלו ישראל, מניין? שנאמר: "ויענך וירעבך ויאכילך את המן אשר לא ידעת ולא ידעון אבותיך למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם" (דברים ח ג). "ה' מתיר אסורים" - אלו ישראל. כיצד? רבותינו אומרים: שמונה דברים אסר להן הקב"ה והתיר להן שמונה בהן. אמר הקב"ה: אסרתי לך את החלב בבהמה והתירתי לך בחיה וכו' עד סדין בציצית. הוי: "ה' מתיר אסורים". אף להלן אסר בשר תאוה וכאן התירו להן. מניין? שנאמר: "בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר".³

ויקרא רבה פרשה כב סימן י – רשימה רחבה⁴

"עושה משפט לעשוקים נותן לחם לרעבים ה' מתיר אסורים" (תהלים קמו ז). "עושה משפט לעשוקים" - אלו ישראל דכתיב בהן: "כה אמר ה' צבאות עשוקים בני ישראל" (ירמיה נ לג). "נותן לחם לרעבים" - אלו ישראל דכתיב בהן: "ויענך וירעבך" (דברים ח, ג). "ה' מתיר אסורים" - מה שאסרתי לכם התירתי לכם. אסרתי לכם חלב בבהמה והתירתי לכם חלב בחיה. אסרתי לכם גיד הנשה בחיה התירתי לכם בעוף. אסרתי לכם שחיטה בעוף

¹ בפסקה (בפרשה הסגורה) הקודמת, בפרק יב בפרשתנו, נאסרה "שחיטת חוץ", היינו, שחיטת בעל חיים המותר באכילה, שלא בדרך זביחה, שלא ע"י הבאה למשכן, לבמה, למשכן או למקדש, ככתוב חמישה פסוקים קודם: "רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר" (וזביחה משמע קרבן); באה התורה ומתירה כאן מה שחז"ל מכנים "בשר תאוה" (נושא לו הקדשנו את הדף [כי ירחיב](#) בפרשה זו). האם זה מקרה יחידי בתורה של דבר שנאסר ואח"כ הותר, או שיש דומים לו? ואם יש עוד, האם מסתתרת כאן "כוונת מחוקק" מסוימת?

² ה"כביכול" שכאן (שלא מופיע בכל כתיב היד), חשוד כ"תוספת" של המעתיקים כשגרה לפני המילה "הקב"ה", שחומרנה יצאה בהפסדה. למה הקב"ה עשה דין במצרים "כביכול"? פרשני המדרש מפנים אותנו לסימן ג בדברים רבה על הפסוק הראשון בפרשה שלנו: "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה". אומר על כך דברים רבה פרשה ד סימן ג: "אמר רבי אלעזר: משאמר הקב"ה הדבר הזה בסיני, מאותה שעה: מפי עליון לא תצא הרעות והטוב (איכה ג לח). אלא מאליה הרעה באה על עושי הרעה והטובה באה על עושי הטובה". ומכאן ה"כביכול". וזה עניין נכבד עליו הארכנו לדון בדברינו [על כת הבחירה ועל לפני משורת הדין](#) בפרשה זו בשנה האחרת והפעם מגמתנו בנושא אחר.

³ אחרי "עושה משפט לעשוקים" שמדבר בשעבוד בני ישראל במצרים ואחרי "נותן לחם לרעבים" שמדבר על ארבעים השנים במדבר בהם "סיפק צרכנו", מהו "מתיר אסורים"? מן הסתם, שהוציאנו ממצרים - "מבית עבדים פדיתנו, ברעב זנתנו וכו'", לא כך? זהו שלא, כפי שאומרים צעירנו! "מתיר אסורים" הוא שמונה דברים שנאסרו על עם ישראל במצוות שנתנו בסיני ובערבות מואב, וחזרו והותרו להם, כגון בשר תאוה בפרשתנו: "רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר". כאילו דורש: אל תיקרי מתיר אסורים, אלא מתיר איסורים. ראו מקבילה בסימן ו שם ובדברים רבה ליברמן (הספרדי) בפרשתנו שמדגישים את השינוי בהלכה בגלל "כי ירחיב" ו"כי ירחק המקום" (ראו רש"י דברים יב כא): "כי ירחיב ה' אלהיך ... א"ר בוסנא בש"ר אחא: בוא וראה, אמר הקב"ה: מה שאסרתי לך בבהמה התירתי לך בחיה וכו' עד בדגים. רבנין אמרי: הרבה דברים אסר אותן הקב"ה, לשחוט ולאכול לישראל עד שיביאנו פתח אהל מועד, מנין, ואל פתח אהל מועד לא הביאו. מה כתיב שם, דם יחשב לאיש ההוא וגו', וכן חזר והתירן להם (במקום אחר), שנאמר: בכל אות נפשך תאכל בשר, מנין? ממה שקראו בענין, כי ירחיב ה' אלהיך". ואנו נשאל כאן שתי שאלות: קטנה וגדולה. קטנה: מהם שמונה הדברים שנאסרו והותרו, שקיצר בהם המדרש כאן (פשיטא לדרשן, נכון יותר למעתיק, שאנחנו מכירים אותם ממדרש אחר); ושאלה גדולה: מהו עניין זה שהתורה מתירה דברים שמקודם אסרה? מה הרעיון שעומד מאחורי מוטיב זה? מה בעצם משמעותו? מה בא דבר זה ללמדנו?

⁴ נראה שמדרש זה מויקרא רבה הוא המקור לדברים רבה הקודם ועכ"פ, נחשב כקדום לו בתולדות המדרש. (לא מצאנו מקור קדום לויקרא רבה, אולי ספרא שמיני, והמאיר עינינו יבורך). יש קשר הדדי בין חומש ויקרא, פרשות אחרי מות ושמיני ובין חומש דברים, פרשת ראה, והדרשות משלימות זו את זו. ראו בויקרא רבה סימן ט הקודם הדין באיסור במה (כשמשכן או מקדש קיימים) שמקורו בפרשתנו בפסוקים: "השמר לך פן תעלה עלתיך בכל מקום אשר תראה: כי אם במקום אשר יבחר ה' באחד שבטיך שם תעלה עלתיך ושם תעשה לל אשר אנכי מצוה". לאור זאת דן שם המדרש איך אליהו, יהושע, גדעון ושמואל הקימו מזבח! תשובתו היא שניבא רשאי כהוראת שעה לעשות זאת. ומשם הוא ממשיך לעניין שלנו ונראה שהדברים קשורים. אך התורה אוסרת והנביא מתיר, ואילו כאן, התורה עצמה אוסרת ומתירה. ראו דברינו [על לעשות לה' הפרו תורתך](#) במגילת רות.

והתרת לך שחיתה בדגים.⁵ ר' אחא ור' ביסנא ור' יונתן בשם ר' מאיר: יותר ממה שאסרתי לך התרת לך. אסרתי לך דם הנידה - התרת לך דם בתולים.⁷ אסרתי לך אשת איש - והתרת לך את השבויה. אסרתי לך אשת אח - התרת לך יבמה. אסרתי לך אשה אל אחותה - התרת לך אחר מיתתה. אסרתי לך לבישת כלאים - והתרת לך סדין בציצית. אסרתי לך בשר חזיר - והתרת לך לשון דג. אסרתי לך את החֶלֶב - והתרת לך את השומן. אסרתי לך את הדם - והתרת לך את הטחול. אסרתי לך בשר וחלב - והתרת לך את הפֶּחֶל.⁸

ר' מנחמא ור' גבי ור' אחא ור' יוחנן בשם ר' יונתן: תחת מה שאסרתי לך - התרת לך. תחת איסור דגים - לויתן דג טהור. תחת איסור עופות - זיז עוף טהור הוא, שכתוב: "ידעתי כל עוף הרים וזיז שדי עמדי" (תהלים נ יא).⁹

מדרש תנחומא פרשת שמיני סימן ח – כנגד היצר ולצרף את הבריות¹⁰

תפש הקב"ה כל מין ומין והראה לו למשה וא"ל: זה אכול וזה לא תאכל, שנאמר: "זאת החיה אשר תאכלו... וזה אשר לא תאכלו". ואם אתה תמה על הדבר על שהעביר הקב"ה לפני משה, כך העביר הקב"ה לפני אדם הראשון כל בריות שברא וא"ל: מה שמו של זה" והוא אומר לו: שור. - מה שמו של זה? והוא אומר לו: גמל. וכן חמור וכן כל דבר ודבר. ומניין? שכן כתיב: "וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו" (בראשית ב) לאחר שקרא לכולן שמות א"ל הקב"ה: ואני מה שמי? א"ל ה', זהו שאומר הכתוב: "אני ה' הוא שמי" (ישעיה מב) - הוא שמי שקרא לי אדם הראשון, הוא שמי שהתניתי בני לבין בריותי. ומה אם אדם הראשון העביר הקב"ה את כל הבריות לפניו, משה שהקב"ה מבקש שיזהיר את ישראל על הטהרות ועל הטמאות, אתה תמה שהראה לו הקב"ה כן? שכתוב: "זאת החיה אשר תאכלו... וזה אשר לא תאכלו", שא"ל: הזהר את ישראל שלא לאכול דברים טמאים.¹¹

⁵ ראו את הסיפור על ר' יעקב מנברניא בבראשית רבה פרשה ז סימן ט שהורה בצור שדגים טעונים שחיתה ורבי חגי מלקה אותו על הוראה זו. (ור' יעקב מקבל זאת בהבנה ואומר: חבוט חבוט שהיא טובה ללימוד). הכפר נבוראי, נברניא או נברונא מזוהה היום בגליל העליון לא רחוק מעמוקה וקבר יונתן בן עוזיאל (שווה ביקור למי שכבר בסביבה מסיבה זו או אחרת).

⁶ לא ברור מהו "יותר ממה שאסרתי, התרת", מה כאן "יותר"? כל אחד מההיתרים שלהלן יש בו גם צד של איסור (או ההפך). אולי הכוונה לכך שהרי לפי הכלל שכל מה שלא נאסר, הריהו מותר. ועכשיו גם דברים שנאסרו – הותרו. ויחד, סך כל הדברים המותרים הוא "יותר" על הדברים שנאסרו. וצריך עיון נוסף.

⁷ ר"מ מרגליות מסביר שזה לפי שיטת ארץ ישראל שדם בתולים טהור. אבל שיטת בבל איננה כך. וזו אולי עוד הוכחה לכך שמדרש ויקרא רבה הוא ארץ ישראל מובהק.

⁸ חפשו שמונה דברים ונראה שמצאנו יותר (ספרנו אחד עשר). ובמדרש תנחומא להלן נראה עוד שניים-שלושה. כחל הוא עטין הפרה ואי אפשר שלא יהיה בו מעט חֶלֶב, אלא שחלב נקרא רק ברגע שיוצא מן העטין. ראו הדיון על החלב בגמרא חולין קט ע"ב, שהיו מקומות שאסרו אותו כמו בסורא ומקומות שהתירו כמו בפומבדיתא. ושם גם הסיפור על ילתא אשתו החכמה של רב נחמן ראש הגולה שכבר ידעה את המדרשים הנ"ל, רק בלי החלב, וביקשה ליהנות גם מבשר בחלב: "אמרה ליה ילתא לרב נחמן: מכדי, כל דאסר לן רחמנא שרא לן כוותיה, אסר לן דמא - שרא לן כבדא, נדה - דם טהור, חלב בהמה - חלב חיה, חזיר - מוחא דשיבוטא, גירותא - לישנא דכוורא, אשת איש - גרושה בחיי בעלה, אשת אח - יבמה, כותית - יפת תואר, בעינן למיכל בשרא בחלבא! אמר להו רב נחמן לטבחי: זיקו לה כחלי". ואנחנו חוזרים ושואלים את השאלה העקרונית: מהו עניין זה שהתורה מתירה דברים שמקודם אסרה? מה בא דבר זה ללמדנו?

⁹ כאן באנו להיתרים נוספים, אלא שנראה שאלה הם לעתיד לבוא לסעודה המוכנה לצדיקים מלויתן ובהמות (שור הבר), כמתואר בויקרא רבה פרשה יג סימן ג: "בהמות ולויתן הן קניינין של צדיקים לעתיד לבוא... כיצד הם נשחטים? בהמות נותן ללויתן בקרניו וקורעו, ולויתן נותן לבהמות בסנפיריו ונוחרו. וחכמים אומרים: זו שחיתה כשירה היא? ... אמר רבי אבא בר כהנא: אמר הקב"ה: תורה מאתי תצא (ישעיה נא ד) - חידוש תורה מאתי תצא".

¹⁰ מרכיב מרכזי ב"אסרתי לך, התרת לך", כפי שראינו ועוד נראה, הוא בענייני איסור והיתר של מאכלות אסורים, דינים המפורטים הן בפרשת שמיני והן בפרשתנו פרק יד. דברינו השבת מתאימים איפוא לפרשת שמיני כמו לפרשת ראה והמדרשים שהבאנו לקוחים ממדרשי ספר ויקרא ומדרשי ספר דברים.

¹¹ ראו מקור מדרש זה בבראשית רבה יז ד, מובא בדברינו [נעשה אדם](#) בפרשת בראשית וכן [מקרא שמות במקרא](#) בפרשת ויצא. בשעת הבריאה הקב"ה מעביר הקב"ה את בעלי החיים לפני אדם הראשון והוא נותן להם שמות כך מעביר הקב"ה כעת את החיות והבהמות לפני משה ואומר לו: זאת החיה אשר תאכלו וזה אשר לא תאכלו. העברת החיות לפני אדם הראשון היא פעולה כלל בריאתית ומשמעות השמות היא אוניברסלית: לזה נראה לקרות גמל, לזה סוס לזה שור וכו'. כולל שם האדם עצמו שנברא מהאדמה ושם הקב"ה – שהוא אדון לכל הבריות. העברת החיות לפני משה היא "פעולת סינון" ועידון ומיוחדת לעם ישראל שקיבל עליו את התורה. החיות חוזרות ועוברות לפני משה וכעת מוכרז מי טהור ומי טמא, מי מותר ומי אסור. כעת מקבל השם חזיר, למשל, משמעות הלכתית, ובעקבותיה גם רגשית וחברתית לדורות. אגב, אין זו התמונה השלימה. זו תתקבל רק אם נכניס כאן גם את נח והמבול, שם לראשונה מוזכרת האבחנה בין חיה טהורה וטמאה, לעניין הקרבת קרבנות – לא לאכילה, ושם גם, לאחר המבול הותרה אכילת בהמות וחיות. אחרי בריאת העולם הותר רק "ירק עשב לאכלה". וזה נושא נכבד שמקומו בפרשת נח ולא נוכל להאריך בו כאן. כמקדמה, ראו גמרא זבחים קטז ע"א, בראשית ב, פירושי רש"י, חזקוני, ספורנו.

שלא יטעך יצרך לומר שכל דברים טובים אסר הקב"ה לישראל.¹² אמר הקב"ה: כל מה שאסרתי לך התרתי לך כנגדו. כיצד? אסרתי לך דם נדה - התרתי לך דם בתולים. אסרתי לך את הדם - התרתי לך את הכבד שכולו דם. אסרתי לך את החזיר - התרתי לך את הדג ששמו שיבוטא שהוא דומה לחזיר. אסרתי לך אשת איש - התרתי לך גרושת איש. אסרתי לך נכרית - התרתי לך אשת יפת תואר. אסרתי לך אשת אח - התרתי לך יבמה לאחר מיתתו בלא בנים, שנאמר (דברים כה) יבמה יבא עליה. אסרתי לך כלאים - התרתי לך סדין בציצית. אסרתי לך חלב בהמה - התרתי לך חלב חיה. א"ר ביסנא בשם רבי חייא: כל מה שאסר הקב"ה בבהמה - התיר בחיה, וכל מה שאסר בחיה - התיר בעוף,¹³ ואת שאסר בעוף התיר בדג. כיצד? אסר חלב בבהמה - התיר חלב חיה, אסר גיד הנשה בחיה - והתיר אותה בעוף, אסר בעוף הדם - התיר אותה בדג.¹⁴

וכל כך למה? כדי שיתן שכר טוב לישראל שמשמרין את המצות,¹⁵ לכך נאמר (תהלים יח) האל תמים דרכו, שכל דרכיו של הקב"ה תמימות הן. וכי מה איכפת לו להקב"ה בין ששוחט את הבהמה ואוכל או אם נוחר ואוכל? כלום אתה מועילו או כלום אתה מזיקו? או מה איכפת לו בין אוכל טהורות לאוכל נבלות? אמר שלמה: "אִם חִכְמַתְּ חִכְמַתְּ לָךְ וְלִצְפָּתְּ לְבַדְּךָ תִּשְׂאָא" (משלי ט יב) - הא לא נתנו המצות אלא לצרופך בהן את הבריות וישראל, שנאמר: "כל אמרת ה' צרופה", למה? שיהא מגן עליך, שנאמר: "מגן הוא לכל החוסים בו". הוי אומר: "זאת החיה אשר תאכלו".¹⁶

מכילתא דרבי ישמעאל יתרו מסכתא דבחדש פרשה ז – שתי אמירות בדיבור אחד

זכור ושמור, שניהם נאמרו בדיבור אחד. "מחלליה מות יומת" (שמות לא יד), "וביום השבת שני כבשים" (במדבר כח ט), שניהם בדיבור אחד נאמרו. "ערות אשת אחיך" (ויקרא יח טז), ו"יבמה יבוא עליה" (דברים כה ה), שניהם נאמרו בדיבור אחד. "לא תלבש שעטנז" (דברים כב יא), ו"גדילים תעשה לך" (דברים כב יב), שניהם נאמרו בדיבור אחד. מה שאי אפשר לאדם לומר כן, שנאמר: "אחת דבר אלהים שתיים זו שמענו" (תהלים סב יב), ואומר: "הלא כה דברי כאש נאם ה' " (ירמיה כג כט).¹⁷

ויקרא רבה כו ח פרשת אמור – שתי אמירות במת מצוה

¹² פה יש אולי תשובה מסוימת, שכל זה הוא כנגד טענת היצר הרע, אולי מדויק יותר כנגד המינים והמקטרגים שטענו שדת ישראל היא סגפנית ומונעת מהנאות החיים. אך זו תשובה חלקית שהרי ממתי מתחשבים בקיום המצוות בעצתו של היצר הרע או בטענות המינים? בגללם חזרה התורה והתירה דברים שאסרה תחילה?

¹³ ובמצוות כסוי הדם שנוהגת בחיה ובעוף ואיננה נוהגת בבהמה – האיסור וההיתר הוא בדיוק ההפך.
¹⁴ הדוגמא של סדין בציצית, היינו ביטול איסור כלאיים (סדין = פשתן, ציצית = צמר) במצוות ציצית (אולי בדומה לביטולה בבגדי כהונה), מעניינת במיוחד, משום שבציצית נאמר "ולאיתתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם", "למען תזכרו ועשיתם את כל מצוותי והייתם קדשים לאלהיכם", וחותרמת בפעמים "אני ה' אלוהיכם"! ואמרו חכמים על ציצית שהיא שקולה כנגד כל מצוות התורה כולה (נדרים כה ע"א, שבועות כט ע"א)! אולי בכלל שקילות וזכירה אלה גם הכלל "אסרתי לך, התרתי לך" - מתי נדחה איסור כלאיים ולבושו הוא "דבר טוב" כלשון מדרש תנחומא לעיל. ומכאן, מעבר יפה אל הקטע הבא במדרש.

¹⁵ שפעם אומרים להם אסור והם מקיימים ופעם אחרת אומרים להם מותר והם מקיימים. אבל נראה שהרעיון רחב יותר כדלהלן.
¹⁶ מי שאמר שנכרית אסורה, הוא שאמר שאשת יפת תואר מותרת. מי שאסר שחוטי חוץ הוא שקבע שבשר תאוה איננו אסור וכו'. אין במצוות, בפרט מצוות שבין אדם למקום, באיסורים, שום דבר אינהרנטי המוטבע "בחפצא". רק הציווי האלהי עצמו – קיום המצווה הוא "בגברא". דרשה זו יסודותיה במדרש בראשית רבה פרשה מד סימן א (לגבי אברהם) ובמדרש ויקרא רבה יג ג שכבר הבאנו באופן חלקי בהערה 9 לעיל, לגבי הסעודה לצדיקים לעתיד לבוא. האבות (שעפי"י מדרשים רבים כבר קיימו את התורה, ראו דברינו בפרשת תולדות) בקצה האחד; חידוש התורה לעתיד לבוא, בקצה השני; ובתוכם עם ישראל לאורך תולדותיו ותולדות ההלכה וגלגוליה – הכל רק במטרה לצרף או לצרוף את הבריות. ראו דברינו **טעם במאכלות אסורים** בפרשת שמיני ושם הראינו שעקרון זה, לצרוף את הבריות, עומד כנגד הדעה של "וּנְטַמְאָתֶם בָּם" – וּנְטַמְאָתֶם בָּם, הטוענת שיש משהו במאכלות האסורים עצמם, ואולי גם כנגד כל השיטה של מתן טעם במצוות (ראו איך רמב"ם מתמודד עם האמירה הזאת במורה הנבוכים חלק ג פרק כו, המוקדש לטעמי המצוות). וכאן, בעקבות הפסוק במשלי, נראה לנו לחבר את העניין גם עם המוטיב **חוקה חקקתי, גזירה גזרתי** עליו הארכנו לדון בפרשת חוקת ואכמ"ל. כתזכורת, ראו לשון פסיקתא דרב כהנא פיסקא ד - פרה אדומה: "מי יתן טהור מטמא לא אחד (איוב יד: ד) ... תמן תנינן בהרת כגריס טמא, פרח בכלו טהור. מי עשה כן? מי ציווה כן? מי גזר כן? לא יחידו של עולם?".

¹⁷ למרות הדמיון, נראה שמדרש זה הולך בדרך שונה. לא "אסרתי והתרת", אלא אמירה אחת במקור, המשתמעת ומתפרשת לשני כיוונים, וכמאמר הירושלמי בנדרים פרק ג הלכה ב: "מה שאי אפשר לפה לומר ולא לאוזן לשמוע". החל מאמירות שמשלימות האחת את השנייה בהלכה, כמו זכור ושמור והבעיה היא רק מה נאמר שם (ומה נכתב על הלוחות!) וכלה בדברים שסותרים לכאורה בהלכה, בהם יש אכן דמיון למוטיב שלנו: "אסרתי לך, התרתי לך". ראו מדרש זה גם בשמות רבה כח ד וכבר הארכנו לדון בו בדברינו **זכור ושמור בדיבור אחד** בפרשת ואתחנן. מה שחשוב לנו כאן הוא סיום המדרש בפסוק מירמיהו: "הלווא לה דברי פאש נאם ה' וכפטיש יפצץ סלע". פסוק זה נדרש על ריבוי הקולות מעמד הר סיני: "וכפטיש יפוצץ סלע - מה פטיש זה נחלק לכמה ניצוצות - אף כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקדוש ברוך הוא נחלק לשבעים לשונות" (שבת פח ע"ב), ועובר משם אל כוחם של חכמים לדרוש שבעים טעמים בכל פסוק: "וכפטיש יפוצץ סלע - מה פטיש זה מתחלק לכמה ניצוצות - אף מקרא אחד יוצא לכמה טעמים" (סנהדרין לד ע"א). ראו המשך דרשות חכמים שם.

זוה: "אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם" - מהו אמור ואמרת שתי פעמים? אלא באמירה ראשונה אמר לו: "לנפש לא יטמא בעמיו". באמירה שניה אמר לו: אם בא מת מצוה לידך, היזקק לו.¹⁸

מסכת יבמות דף עו עמוד ב – עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואביה

משנה: עמוני ומואבי אסורים ואיסורן איסור עולם, אבל נקבותיהם מותרות מיד ...
גמרא: ... על אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים, דרכו של איש לקדם, ולא דרכה של אשה לקדם. קשי להו דואג כל הני קושייתא, אישתיקו ... , מיד: "ועמשא בן איש ושמו יתרא הישראלי" ... וכתוב: "יתר הישמעאל" ... אמר רבא: מלמד, שחגר חרבו כישמעאל ואמר: כל מי שאינו שומע הלכה זו ידקר בחרב, כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי: עמוני - ולא עמונית, מואבי - ולא מואבית.¹⁹
 עם 'סגירת הגיליון' מצאנו מקור נוסף מעניין אותו נביא כמות שהוא.

מדרש תהלים (שורח טוב; בובר) מזמור קמו

ה' מתיר אסורים. מהו מתיר אסורים? יש אומרים כל הבהמה שנטמאת בעולם הזה מטהר אותה הקב"ה לעתיד לבוא, וכן הוא אומר: "מה שהיה הוא שיהיה ומה שנעשה הוא שיעשה" (קהלת א ט), ומה שנעשה טהורים היו מקודם לבני נח. וכן הוא אומר להן: "כירק עשב נתתי לכם את כל" (בראשית ט ג) - מה ירק עשב נתתי לכל, אף החיה והבהמה לכל מתחילה. ולמה אסר אותה? לראות מי שמקבל דבריו, ומי אינו מקבל. ולעתיד לבוא הוא מתיר את כל מה שאסר. ויש אומרים אינו מתירן לעתיד לבוא, שכן הוא אומר: "אוכלי בשר החזיר וגו'" (ישעיה סו יז). ומה אם למי שהיה אוכלם הוא מכרית ומאביד, הבהמה הטמאה לא כל שכן! ומהו מתיר אסורים? אין אסור גדול מן הנדה, שהאשה רואה דם ואסרה הקב"ה לבעלה, ולעתיד לבוא הוא מתירה: "וגם את הנביאים ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ" (זכריה יג ב), ואין טומאה אלא נדה ... ויש אומרים: אף תשמיש המטה היא אסורה לעתיד לבא, תדע לך שכן הוא, שביום שנגלה הקב"ה על הר סיני ליתן התורה לישראל אסר תשמיש המטה שלשה ימים, שנאמר היו נכונים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה (שמות יט טו), ומה כשנגלה עליהם יום א' אסרן מתשמיש המטה שלושה ימים, לעתיד לבא שהשכינה ביניהם אינם אסורין, ומהו מתיר אסורים, אסורי מות ואסורי שאול.

שבת שלום ונחמת ציון

מחלקי המים

מים אחרונים 1: כבר זכינו בינתיים להשלים את הדף [לא ניתנה התורה חתוכה](#) בדפים המיוחדים שמצטרף לכל המוטיבים של כח חכמים בבית המדרש: "ככל אשר ירוך", "על ימין הוא שמאל ושמאל שהוא ימין", "לא בשמים היא", "אלו ואלו דברי אלהים חיים", "דברי חכמים כדרבנות", "כפטיש יפוצץ סלע" ואולי עוד. המוטיב "אסרתי לך, התרתי לך" חוזר כאמור אל התורה שבכתב! אל ספר התורה עצמו. ונשמח כאמור לכל הארה והערה בנושא מיוחד זה.

¹⁸ דוגמא נוספת קרובה היא דין מת מצווה שאין לו סמך בתורה, אדרבא, אפשר להבין מפשט הפשוט, כפי שמעירים פרשני המקרא שם, שאין לכהן שום היתר להיטמא אלא לרשימת הקרובים דרגה ראשונה שהתירה התורה. כבר הארכנו לדון בנושא זה בדברינו [מת מצווה](#) בפרשת אמור וכאן רק נדגיש שהאמירה הכפולה בשתי הלכות שונות בתורה, אחת פה ואחת שם, גם לא בשיטה של "מכלל לאו אתה שומע הן" וכדומה, אלא מתוך אמירה כפולה באותו פסוק מיניה וביה! "אמור ואמרת", באותו פסוק. שתי אמירות, לכאורה סותרות שמשקפות התנגשות ערכים, בין ערך קדושת הכהונה ובין ערך מצוות חסד של אמת של טיפול במת ושמירה על צלם אנוש, וכבר הארכנו לדון בנושא זה בדברינו [מת מצווה](#) בפרשת אמור, ראו שם.

¹⁹ אנחנו מנסים להראות שמטרה מרכזית במוטיב "אסרתי לך, התרתי לך" שמצוי כבר בתורה עצמה, הוא ביסוס כוחם של חכמים לאסור ולהתיר, להתקין ולדרוש שבעים פנים בתורה, כממשיכי דבר ה' ומעמד הר סיני בבית המדרש (ראו שיר השירים רבה פרשה א שר' עקיבא מונה את האבן שעליה ישב ר' אליעזר רבו הר סיני). התורה אסרה והתורה התירה, בבחינת: "הפה שאסר הוא הפה שהתיר", וכעת חכמים הם הפה שאוסר ומתיר. ראו הערה 4 לעיל, על כוחם של הנביאים (שצמוד לדרשות שלנו), נושא חשוב "שהחבאנו" בהערת שוליים. וכן ההערה הקודמת על "כפטיש יפוצץ סלע". כאן, התורה אוסרת עמוני ומואבי (בארבעה פסוקים חדים וברורים, השווה עם האיסור הרך בהרבה עם מצרי ואדומי שם, דברים פרק כג) ובאים חכמים ומתירים. הסמך הוא מהפסוק: "על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים" ודרשת חז"ל: "דרכו של איש לקדם ואין דרכה של אישה לקדם", אבל אין הדברים פשוטים כלל ועיקר, שהרי התורה מעידה שבנות מואב הן שהחטיאו את ישראל בשיטים! ובסוגיה ביבמות, אכן הדברים קשים ולא בכדי שמים חכמים קושיות חזקות בפיו של דואג האדומי, עד שעמשא צריך לנעוץ חרב בבית המדרש (כמנהג קיסרי רומא?). ראו דברינו [לא יבוא עמוני ומואבי](#) בפרשת כי תצא. מה שחשוב לנו כאן הוא לשון המשנה שזכרים אסורים ונקבות מותרות "מיד", אשר הזכיר לנו את "אסרתי לך, התרתי לך". הצעתנו היא, איפוא, שהדרשות על "אסרתי לך, התרתי לך" הן ביסוס מהתורה עצמה לכוח לשנות ולהשתנות בהלכה, נוסף ל"לא תסור", "ככל אשר ירוך" ועוד. הוכחה שבתורה עצמה יש כבר פנים לאיסור ולהיתר והשתנות וחדידוש. וכשחכמים נועצים חרב בבית המדרש, הם באמת נועצים ביניהם ותוקעים יתדותיהם להיתר בתורה עצמה.

מים אחרונים 2: חידה לילדים בשולחן שבת: מי יודע מהו הסימן דש"ח נו"ע אר"ק שד"ש? רמז: זה קשור להפטרות בתקופת השנה בה אנו מצויים. בין הפותרים נכונה יוגרלו 12 מנויים שנתיים לאתר מחלקי המים ...